

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри фортепіанного виконавства та педагогіки мистецтва
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Паньків Людмили Іванівни

на дисертацію

Тютюнник Марії Григорівни

**«ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА»**,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи, зв'язок із планами відповідних галузей науки.

Швидкоплинні соціокультурні, економічні та політичні зміни в суспільстві вимагають мобільних, креативних, конкурентоздатних фахівців, здатних до взаємодії та комунікації в сучасному світі, зокрема в освітньому середовищі.

Мистецька освіта, що побудована на гуманістичних традиціях, сьогодні покликана стимулювати естетичний та художній розвиток особистості, формувати її здатність до художнього самовираження та творчої самореалізації, а отже, потребує удосконалення шляхів ретрансляції художніх цінностей, визначення еталонів художньо-педагогічного спілкування, зважаючи на двосторонність педагогічного процесу та необхідність урахування досвіду учнів з творчої діяльності та їх емоційно-естетичного ставлення до художніх творів. У такому контексті окреслює Тютюнник Марія Григорівна важливу педагогічну проблему художньої комунікації у процесі навчання музичного мистецтва.

Авторка доводить, що попри значну увагу науковців до проблеми професійної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва до практичної діяльності (О. Бузова, Т. Дорошенко, О. Єременко, А. Зайцева, А. Козир, О. Комаровська, Г. Падалка, А. Растрігіна, О. Ростовський,

О. Рудницька, Т. Стратан-Артишкова, Д. Юник, О. Щолокова, О. Щербініна та інші), питання художньої комунікації на уроках мистецтва та підготовки студентів музичних спеціалізацій до їх реалізації залишаються невирішеними, що підсилюється виявленими суперечностями між:

- «актуальною потребою суспільства у розвитку духовно-творчої, конкурентоспроможної студентської молоді, здатної здійснювати різні види художньо-комунікативної діяльності та недостатнім рівнем готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва до здійснення означеної роботи»;
- «необхідністю визначення педагогічних умов формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва та їх недостатнім теоретичним обґрунтуванням»;
- «об'єктивною необхідністю формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва у процесі професійної підготовки та недостатнім методичним забезпеченням цього процесу» (Дисертація, стор. 26).

Так, необхідність розв'язання означених суперечностей, недостатня розробка окресленої проблеми, її детермінованість об'єктивними потребами сучасної мистецької освіти, визначають *актуальність, важливість і своєчасність* теми дисертації Тютюнник М. Г. - «Формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва».

Дисертаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний номер 0116U003481).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 4 від 26 жовтня 2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінка змісту дисертації.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва. Згідно поставленої мети у дисертації чітко визначено завдання дослідницької роботи, об'єкт і предмет дослідження, методи наукового пошуку. Вважаємо, що науковий апарат дисертації сформульовано коректно, виважено і науково обґрунтовано.

Логічно побудованою є структура дисертації, зміст якої ґрунтовно представлено в анотаціях українською та англійською мовами, вступі, трьох розділах з підрозділами, висновках до розділів, загальних висновках, додатках. Репрезентовано досить широкий спектр використаної наукової літератури (227 джерел, з них – 13 іноземною мовою). Загальний обсяг роботи – 291 сторінка, із них 217 основного тексту. Робота містить 18 таблиць та 24 рисунки.

Вивчення та аналіз дисертації Тютюнник М. Г. засвідчує, що отримані результати дослідження та сформульовані висновки (загальні та за окремими розділами) є достовірними, мають достатню доказову базу, засновану на результатах педагогічного експерименту.

На позитивну оцінку заслуговує зміст кожного розділу дисертації, що чітко підпорядковано меті та завданням дослідження.

Теоретичним здобутком дисертантки є розробка понятійного апарату дослідження у першому розділі (визначення сутності та змісту ключових дефініцій, представлення авторського трактування досліджуваних категорій).

Так, на основі системного аналізу таких понять, як «комунікація», «художня комунікація», «готовність» та інших, подано авторське трактування ключового поняття *«художньо-комунікативна готовність майбутнього викладача музичного мистецтва»* як складної інтегрованої професійно значущої особистісної якості, котра виявляється у здатності майбутнього фахівця до емпатійно-діалогової взаємодії, співтворчості з учнем у процесі сприйняття, інтерпретації, творення мистецтва, його глибокого осмислення-пізнання,

самовираження і самореалізації у різних видах спільної творчо-комунікативної діяльності (стор. 77). На основі глибокого різнобічного аналізу означеного феномену розроблено його структуру та схарактеризовано компоненти: *ціннісно-орієнтаційний, когнітивно-знансвий, творчо-комунікативний, рефлексивно-аналітичний.*

Стрижнем наукового пошуку Тютюнник М. Г. є розробка і обґрунтування оптимальних педагогічних умов формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва, що представлено у другому розділі дисертації. Спираючись на сучасні наукові підходи мистецької освіти (середовищний, системний, діяльнісний, культурологічний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, герменевтичний (інтерпретаційний)) та педагогічні принципи мистецького навчання (гуманізації, діалогічності, індивідуалізації, креативності, спонукання до творчого самовираження, національної спрямованості), авторка обґрунтовує *педагогічні умови* формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва, а саме:

- створення творчо-комунікативного освітнього середовища на засадах емпатійно-діалогової взаємодії викладача і студента;
- залучення студентів до співтворчості у різних видах художньо-комунікативної діяльності;
- використання інтерактивних методів у процесі навчання та педагогічної практики, котрі сприяють інтенсивному й динамічному формуванню художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва.

Для реалізації означених педагогічних умов формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва пропонується широкий спектр методів педагогічної роботи. Акцентується увага на інтерактивних методах, зокрема, складному інтегрованому методі художньо-творчого проєкту, який складають такі методи: художньо-стильового аналізу,

поліхудожнього контексту, ансамблевого музикування, імпровізації, композиції, театралізації.

Розроблені та обгрунтовані педагогічні умови, представлені форми та методи педагогічної роботи стали ядром авторської організаційно-методичної системи формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва, яка детально схарактеризована, описана і для наочності представлена схематично у параграфі 2.3 Дисертації (стор. 192). Означену організаційно-методичну систему складає *концептуально-цільовий блок* (визначає мету і завдання педагогічної роботи, її методологічну основу (наукові підходи і педагогічні принципи)); *змістовно-діяльнісний блок* (педагогічні умови, форми та методи роботи, етапи її проведення); *результативно-оцінний блок* (представлено критерії та показники оцінювання, рівні готовності та очікуваний результат проведеної роботи).

Визначені педагогічні умови згідно організаційно-методичної системи формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва успішно апробовано в процесі проведення експериментальної роботи дослідження, хід і результати якої досить коректно і повно висвітлено у третьому розділі дисертації.

Педагогічний експеримент проводився упродовж трьох основних етапів: констатувального (2019-2020 н.р.), формувального (2020-2022 н.р.), контрольного (2022-2023н.р.). Експериментальною базою дослідження стали Дрогобицький державний педагогічний університет (довідка № 613 від 10.05. 2023 р.), Бердянський державний педагогічний університет (довідка № 51-08/122 від 05.02.2024 р.), Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (довідка № 49-н від 15 червня 2023 р.). Задіяно на формувальному етапі дослідження 137 студентів, що склали експериментальну групу - 68 респондентів (ЕГ) та контрольну – 69 (КГ).

Послідовність проведення педагогічної роботи з формування підпорядковувалась етапам формувального експерименту, а саме: організаційно-комунікативному, творчо-комунікативному, презентаційно-комунікативному.

Відповідно етапам використовувались інтерактивні форми та методи навчання, зокрема: інтегрований метод художньо-інтерпретаційного аналізу, метод поліхудожнього контексту (синектики), метод художньо-творчого проєкту, метод імпровізації, музикування, театралізації, «мозкова атака», «круглий стіл», метод критики, самоаналізу, оцінки, самооцінки, спрямовані на формування визначених компонентів художньо-комунікативної готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва, здатності до емпатійно-діалогового спілкування в процесі художнього сприйняття-інтерпретації музичного твору та в процесі міжособистісного спілкування через мистецтво (з викладачем, однокурсниками, учнями, батьками. На наш погляд, особливий науковий інтерес викликає метод художньо-творчого проєкту (студентські групові творчі проєкти «Україна – це Я», «Загадкова подорож», «Діалог крізь віки» та інші).

На основі порівняльного аналізу результатів констатувального та контрольного діагностування рівнів сформованості художньо-комунікативної готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва (низький, середній, високий) було доведено ефективність формувального експерименту та дієвість розроблених та експериментально перевірених педагогічних умов формування художньо-комунікативної готовності студентів під час професійної підготовки. У дисертації представлено математичну обробку, та ретельний аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи, надано порівняльну характеристику розподілу студентів експериментальної та контрольної груп за рівнями сформованості художньо-комунікативної готовності з використанням t-критерію Стьюдента. Таким чином, засвідчено позитивні зміни у структурних компонентах художньо-комунікативної готовності студентів ЕГ на відміну зі студентами КГ.

Отже, дисертація є результатом власних досліджень та самостійною працею дисертантки. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані авторкою особисто. Дисертаційна робота характеризується завершеністю, зміст дисертації відповідає поставленій меті.

Дисертація Тютюнник М. Г. має яскраво виражену наукову новизну, теоретичне і практичне значення. **Наукова новизна** дисертаційного дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови та методику формування художньо-комунікативної готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва; виявлено структурні компоненти означеної професійно значущої особистісної якості; визначено та схарактеризовано критерії (ціннісно-орієнтаційний, когнітивно-знаннєвий, творчо-діяльнісний, рефлексивно-аналітичний), показники та рівні сформованості художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва (високий, середній, низький); розроблено організаційно-методичну систему реалізації педагогічних умов формування художньо-комунікативної готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва;

- *уточнено* сутність поняття «художньо-комунікативна готовність майбутнього викладача музичного мистецтва»;

- *подальшого розвитку* набули інтерактивні методи навчання, спрямовані на формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Теоретичне значення дисертації - у подальшому розвитку та вдосконаленню системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти України.

У практичному вимірі значення дисертаційної роботи полягає у розробці, експериментальній перевірці та частковому впровадженні в освітній процес педагогічних умов формування художньо-комунікативної готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва; розробці навчально-методичного супроводу для викладання музично-теоретичних та музично-виконавських дисциплін; оновленні та доповненні змісту навчальних дисциплін («ІПрактикум з основного музичного інструменту», «Методика викладання музично-теоретичних та інструментальних дисциплін», «Основи композиторської майстерності»,

педагогічна практика) темами лекційних та практичних занять, інтерактивними формами та методами, спрямованими на формування художньо-комунікативної готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва; впровадженні у зміст фахових дисциплін творчого модуля, що передбачав залучення студентів до співтворчості, співдії, презентацію й оприлюднення власних художньо-творчих проєктів; розробці методичних рекомендацій з питань формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва.

Результати дослідження можуть бути використані у системі професійної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва.

Мова і стиль дисертації. Дисертація написана літературною державною мовою, ясно і доступно для фахівців. Текст дисертації оформлено згідно чинних вимог МОН України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Основні результати дисертації досить повно висвітлено в 11 наукових працях (з них 9 – одноосібних), серед яких: 3 статті в наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України; 2 статті у закордонних наукових виданнях (з них 1 стаття, що входить до бази Web of Science Core Collection); публікації, які додатково відображають наукові результати кандидатської дисертації: 6 тез – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Відзначаючи високий рівень дисертаційної роботи, наукове та практичне значення отриманих результатів проведеного дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі дискусійні положення, зауваження та побажання:

1. У першому розділі дисертації представлено ґрунтовний науково-теоретичний аналіз проблеми формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва та визначено категоріально-поняттєве поле дослідження. Підкреслюємо доцільність вивчення сутності та змісту таких дефініцій, як «готовність», «комунікація», «спілкування», «художня комунікація» для виявлення наукової характеристики та авторського трактування

ключового поняття дослідження – «художньо-комунікативна готовність майбутнього викладача музичного мистецтва». Втім, вважаємо, що значно збагатило б теоретичний розділ дисертації виявлення взаємозв'язків означених дотичних категорій, зокрема пов'язуючи їх з поняттям «взаємодія», що виступає ключовою характеристикою сучасного педагогічного процесу.

2. У другому розділі дисертації подано широкий спектр наукових підходів до вивчення процесу формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва, а саме : середовищний, системний, діяльнісний, культурологічний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, герменевтичний (інтерпретаційний). На нашу думку, було б доцільним доповнення методологічної бази дослідження творчим підходом, якому відповідають виокремлені принципи креативності та творчого самовираження.

3. Науковим здобутком дисертантки вважаємо розроблену, обґрунтовану та експериментально перевірену *організаційно-методичну систему* формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва. Означена система у взаємозв'язках її складових, на наш погляд, досить вдало представлена схематично (Дисертація, розділ 2). Проте, в Авторефераті дисертації подано лише її короткий опис. Вважаємо, що включення до Автореферату схематичної моделі авторської організаційно-методичної системи формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва сприяло б унаочненню її сприйняття та концентрації уваги щодо педагогічних дій досліджуваного напрямку.

4. Розроблений, експериментально апробований і детально висвітлений у дисертації діагностичний інструментарій дослідження, на нашу думку, варто перенести в Додатки, щоб розвантажити текст дисертаційної роботи.

5. З огляду на теоретичну та практичну значущість дисертації Тютюнник М. Г., висловлюємо побажання щодо висвітлення її результатів у вигляді навчально-методичного посібника для здобувачів вищої освіти мистецької галузі, викладачів закладів вищої і післядипломної педагогічної освіти.

Зазначимо, що висловлені міркування, зауваження і побажання мають дискусійний і рекомендаційний характер, не впливають на позитивну оцінку проведеного дослідження, а є суттєвим резервом для подальших наукових пошуків дисертантки.

Вважаємо, що дисертаційна робота Тютюнник Марії Григорівни - «Формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва» виконана на належному науково-теоретичному рівні, має авторську, логічно побудовану, концептуальну структуру. Завдання роботи повністю вирішено, мета досягнута. В авторефераті дисертації достатньо повно відображено зміст та основні результати дослідження.

Висновок. Все вище викладене дозволяє стверджувати, що за актуальністю, обсягом, методологічним і методичним рівнем, новизною і практичною значущістю одержаних результатів дисертаційна робота на тему «Формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва», подана до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, є самостійною, завершеною роботою, яка відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами), а її авторка – Тютюнник Марії Григорівни заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент -

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фортепіанного виконавства та
педагогіки мистецтва
факультету мистецтв
імені Анатолія Авдієвського
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

